

Р. Г. Подгорна

Зірка Шосткинський казенний завод

«ЗІРКА» Шосткинський казенний завод – найдавніше підприємство боєприпасної галузі промисловості оборонно-промислового комплексу України. Підпорядк. Мін-ву пром. політики України. Засн. 1771, поклавши початок утворенню м. Шостка Сум. обл. Свою історію веде ще від 1736, коли за розпорядженням Сенату від 14 лютого на р. Шостка розпочато будівництво порох. заводу (хоча ще за козац. часів тут будували млини, на яких мололи і змішували вугілля, селітру та сірку для виробництва пороху). У серпні 1739 завод уведено в експлуатацію (на поч. грудня вироблено 750 пудів пороху), однак пропрацював до 1742. 20 липня 1771 відповідно до Указу Катерини II на його місці утвор. Шосткин. артилер. порох. завод, першим командиром якого став майор А. Рудометов (очолював до 1780). До 1775 на заводі збудовано греблю із 3-ма шлюзами, 5 млинів на воді та 4 – з використанням к. с., селітрова варниця, будівлі для складання та сортування пороху, кам'яні льохи тощо. Тоді на підприємстві працювали 155 осіб, тяглова сила – 40 коней і 24 воли. Щороку обсяги виробництва готової продукції зростали, зокрема 1781 виготовлено 3650 пудів пороху, а 1789 – 5423 пуди. Значну роль підприємство відіграло під час війни 1812 з Наполеоном (виготовлено 24,5 тис. пудів чорного пороху), Крим. війни 1853–56 (за 3 р. обсяги виробництва продукції зросли у 6 разів), а також 1-ї та 2-ї світ. воєн. 1848 виокремлено капсул. виробництво в окремий завод (нині [«Імпульс» Шосткинський казенний завод](#)). 1853 виготовлено 23,5 тис. пудів, 1854 – 40,9 тис. пудів, а 1855 (під час оборони Севастополя) – 134,3 тис. пудів пороху, що становило 43 % продукції всіх порох. заводів у Рос. імперії; задіяно 55 ф-к у старому і новому порох. м-ках, виготовлено 50 млн од. капсулів. Від 1871 – Михайлів. Шосткин. артилер. порох. завод. До 1872 на ньому працювали лише військовослужбовці, від 1895 дозволено працю жінок. За перших 100 р. існування тут виготовлено понад 2 млн пудів димного пороху різних сортів і понад 200 млн шт. капсулів для забезпечення армії. 1887 при заводі відкрито н.-д. хім. лаб. і тех. бібліотеку, а також проведено реконструкцію підприємства. Наприкінці 19 ст., після відкриття піроксилінового, балістич. і кордитного порохів, розпочато випуск освітлювал. ракет,

піроксилінових шашок, капсулів-детонаторів та ін. боєприпасів. 1914–17 армії поставлено понад 10 тис. т бездимного пороху, підприємство щороку виробляло понад 100 млн од. капсулів і бл. 50 тис. освітлювал. ракет. У 1930-х рр. завод повністю реконструйовано і технічно переоснащено; крім того, він став експерим. базою Інституту, де відпрацьовували передові технології і випробовували нові види продукції. Під час 2-ї світової війни устаткування і працівників евакуйовано на Далекий Схід; у вересні 1943, після звільнення Шостки, – повернено, а вже у березні 1944 відновлено випуск осн. продукції. У 1960-х рр. уперше в СРСР на підприємстві освоєно виробництво танк. боєприпасів роздільного зарядження, а також впроваджено унікал. технологію спалимих гільз. 1966 завод п/с № 9 перейм. на Шосткин. завод «З.», від 1998 – Шосткин. казен. завод «З.», від 2006 – казенне підприємство із сучас. назвою. У структурі заводу – 12 цехів, 7 дільниць, завод. лаб. (контрол.-вимірювальна, випробувальна). Підпр-во співпрацює із профіл. НДІ, а також базовими ліцеєм, коледжем та Інститутом з підготовки кадрів. Серед осн. видів продукції (понад 80 найменувань) – димні порохи усіх марок, трубчасті та зернисті порохи на основі нітроцелюлози, заряди для класич. артилерії, пром. вибух. речовини, вогнепровідні шнури для вибухотех. робіт, а також піроксилінові, мислив. і спорт. порохи (зокрема, серії «Крук», димні «Білий ведмідь») та порохи для стрілец. зброї. Крім того, завод випускає продукцію заг.-тех. призначення: електроізоляц. матеріали на основі слюди, нітроцелюлозні лакофарб. вироби (нітролаки та емалі для внутр. і зовн. робіт на різноманіт. поверхнях), товари побут. хімії (миючі засоби, розчинники, клеї, спец. фарби, автошампуні, універс. тех. миючий засіб для очищення зовн. поверхонь двигунів, пром. апаратів, транспорт. засобів тощо). За рад. часів вироб. потужності з виготовлення піроксилінових порохів різних марок складала 24 тис. т щороку (всю інфраструктуру заводу побудовано під цей обсяг). Нині «З.» – єдиний в Україні виробник піроксилінових порохів, боєприпасів для танків та артилерії. Для забезпечення потреб України та зовн. ринку завод проводить роботи зі створення нових марок порохів, зокрема: для 125 мм пострілів; 30 мм пострілів для гармати 2А42; 9 мм пострілів для пістолета Макарова тощо. Основу спец. продукції підприємства складає продукт подвій. призначення – нітроцелюлоза, що зумовлює розвиток виробництва цивіл. продукції (заг.-пром. призначення та товарів нар. споживання) із її застосуванням. Продукція заг.-пром. призначення (колоксиліни – вироб. потуж. 1200 т на рік; лаки, фарби, нітроцелюлоза – 10 000 т; пром. вибух. речовини – 540 т; порохи димні – 200 т; порох мисливський «Крук» – 150 т; електроізоляц. матеріали – 60 т) задовольняє потреби незнач. частини споживачів на регіон. рівні. У періоди зменшення попиту держави на спец. продукцію завод забезпечує свою фінанс. стійкість за рахунок експорту (середньорічні обсяги складають на суму 5–15 млн дол. США; 90 % – у країни далекого зарубіжжя, 9,1 % – СНД). Підпр-во забезпечує регіон. ринок лакофарб. покриттями на основі нітроцелюлози та покриттями спец. призначення. 1971 завод нагородж. орденом Жовтн. Революції. Соц. сфера: 2 робітн. та 2 сімей. гуртожитки, 9 дит. дошкіл. закладів, база відпочинку на р. Десна, профілакторій «Ізумруд», мед.-сан. частина, Палац культури, стадіон. На кошти заводу остан. часом збудовано і передано місту військ. комісаріат та дит. школу мистецтв. Кількість

працівників (2009) – 1300 осіб. Тривалий час підприємство очолювали М. Готовкін (1947–65), О. Шошин (1979–96), від 2010 дир. – В. Овчаренко.

Бібліографічний опис:

Зірка Шосткинський казенний завод / Р. Г. Подгорна // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-16287>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).